

ΑΝΘΡΩΠΟΦΑΓΙΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΘΥΣΙΑΙ
ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΑΡΧΑΙΟΙΣ ΚΑΙ
ΝΕΩΤΕΡΟΙΣ.

Εἶναι πολὺ πιθανόν, μαλονότι οὐδὲν περὶ τούτου θετικὸν ὑπάρχει, ὅτι οἱ ἀρχέγονοι λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἦσαν ἐκδοτοὶ εἰς τὴν ἀνθρωποφαγίαν. Ἐν τούτοις, ὁπόταν σκεφθῇ τις ὅτι ἡ βάρβαρος αὕτη συνήθεια εἶναι εἰσέτι ἐξηπλωμένη καθ' ὅλην τὴν Πολυνησίαν, τὴν Νέαν Ζηλανδίαν, τὴν Αὐστραλίαν, τὰς Σονδικὰς νήνους, τὴν Σουμάτραν, τὴν κεντρικὴν καὶ μεσημβρινὴν Ἀφρικὴν, καὶ εἰς τινὰς λαοὺς τῆς Ἰνδίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς, ὁπόταν ὁ Στράβων καὶ ὁ Πλίνιος μᾶς βεβαιώσιν ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Γερμανοὶ καὶ οἱ Κέλται ἦσαν πραγματικοὶ καννίβαλοι, τέλος, ὁπόταν ὁ Καῖσαρ μᾶς λέγῃ ὅτι εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ οἱ Βάσκωνες ἦσαν εἰσέτι ἀνθρωποφάγοι, δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ θαυμάσῃ τις ἂν νεώτεραι ἀνακαλύψεις μᾶς διδάσκωσι διὰ τοῦ θετικωτέρου τρόπου, ὅτι ὁ τετρασύνθετος κάτοικος τῆς Εὐρώπης ὁμοιάζεν ὑπὸ τὴν ἐποψὶν ταύτην τοὺς Βάσκωνας.

Ὑπάρχουσι μάλιστα τεκμήριά τινα ἐπικυροῦντα τὴν ἀποτρόπαιον ταύτην ὁμοιότητα. Ἀπόδειξις ἔστω ἡ γενομένη ἀνακάλυψις εἰς τινὰ σπήλαια πλήρη ἀνθρωπίνων ὀστέων ἐξηνθρακωμένων ἢ ἐσχισμένων ὡς ἐκεῖνα τῶν ζώων, πιθανῶς ὅπως ἐξάξωσι τὸν μυελόν, θεωρούμενον τότε ὡς φαγητὸν λίαν ἐκλεκτόν. Τινὰ ἐκ τῶν ὀστέων τούτων φέρουσι μάλιστα ἐπὶ τῶν σπογγοειδῶν αὐτῶν ἄκρων σπανίας πλὴν ὁρατὰς γραμμάς, καὶ μάλιστα ἔχνη ὀδόντων ἅτινα κατὰ τὴν γνώμην παλαιοντολόγων τινῶν ἔγειναν πιθανῶς ὑπὸ ἀνθρώπων.

Ἐξ ἄλλου μὴ λησμονήσωμεν ὅτι εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Ἀγίου Μάρκου, πλησίον τοῦ Αἰῆ ἐν Προβηγγίᾳ, ὁ καθηγητὴς κ. Μαριὼν εἶδεν ἀνθρώπινα συντρίμματα ἀναμεμιγμένα μὲ ἄλλας ὕλας, καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἐξηνθρακωμένα ὀστέα, ἐσχισμένα εἰς τρόπον ὥστε νὰ εὐκολύνηται ἡ ἐξαγωγή τοῦ μυελοῦ. Ὁ Κ. Μαριὼν δὲν διστάζει νὰ ἴδῃ ἐν

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. Γ')

τῷ γεγονότι τούτῳ τρανὴν ἀπόδειξιν ὅτι οἱ λαοὶ τῆς ἀρχαιολιθικῆς ἐποχῆς ἐτρέφοντο ἐνίοτε ἐξ ἀνθρωπίνης σαρκός. Σημειώσατε ὅτι ὅλα τὰ ἐξηνθρακωμένα καὶ ἐσχισμένα ταῦτα ὅσῃ ἀνῆκον εἰς νέα ἄτομα, καὶ ὅτι ὁ σταθμὸς τοῦ Αἰῆ δὲν παρῆγεν οὐδαμοῦ ἔχνη μνημείου ἢ τάφου τινός. Τέλος ὁ Καπελίνης ἀναφέρει ὅτι εὗρεν ἐσχάτως ἐν τῇ νήσῳ τῆς Παλμαρίας τὰ πρῶτα ἔχνη τῆς ἀνθρωποφαγίας ἐν Ἰταλίᾳ.

Ἀνάλογοι παρατηρήσεις εἰς τὰς προηγουμένας ἔγειναν ἤδη ἐπὶ ὀστέων γυναικῶν καὶ τέκνων ἐν Σκωτίᾳ ὑπὸ τοῦ Ριχάρδου Ὁβεν, ἐν Βελγικῇ ὑπὸ τοῦ Σπρίνκ. Καὶ οἱ δύο οὗτοι σοφοὶ ἀπεφάνθησαν ὅτι τὰ ὀστέα ταῦτα προήρχοντο ἐξ ἀνθρωπίνων θυσίων. Αὐτὸς ὁ ἴδιος Κ. Βορσέ πιστεύει εἰς τὴν ὑπαρξίν τῆς ἀνθρωποφαγίας καὶ ἀνθρωποθυσίας παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Λανοῖς.

Τὸ σύμπλεγμα τῶν ἠνωμένων ἀποδείξεων ὑπὲρ τῆς γνώμης ταύτης δὲν εἶναι εἰσέτι λίαν σημαντικόν· ἀλλ' οἷον εἶναι, μᾶς φαίνεται ἐπαρκὲς ὅπως παραδεχθῶμεν αὐτὴν, βασιζόμενοι δὲ ἐπὶ γεγονότων τῆς αὐτῆς φύσεως συνηγμένων ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας εἰς διάφορα σημεῖα τοῦ κόσμου, εἴμεθα εὐδιάθετοι νὰ παραδεχθῶμεν αὐτήν.

Ἐντούτοις εἶναι δυνατόν ὅτι αἱ γραμμαῖδες παρατήρησαν ἐπὶ διαφόρων ἀνθρωπίνων ὀστέων καὶ ἃς μερικοὶ παλαιοντολόγοι ἀποδίδουσιν εἰς ἀνθρωπίνας ὀδόντας νὰ ὑπῆρξαν ἀπλῶς τὸ ἔργον τρωτικῶν τινῶν ζώων, οἷον ποντικῶν. Εἰς αὐτὰ, τῶνόντι, ὁ καθηγητὴς Νουλέ ἀποδίδει ὅμοια σημεῖα ἅτινα παρατήρησεν ἐπὶ τριῶν ἀνθρωπίνων βραχιόνων, ἐξαχθέντων παρ' αὐτοῦ ἐκ τινος τάφου χρονολογουμένου ἐκ τῆς ἐποχῆς τοῦ κατεργασμένου λίθου καὶ λανθασμένως ἀναφερομένου εἰς τὴν ἡλικίαν τοῦ μνημείου τοῦ σπηλαίου τοῦ *Herm*.

Ἐῖτε παραδεχθῶμεν εἴτε μὴ τὴν σκέψιν ταύτην, δὲν εἶναι δι' ὅλου παράδοξον νὰ φρονῇ τις ὅτι ἡ πείνα τῶν πρώτων κατοίκων τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ἐδάφους δὲν ἱκανοποιήθη πάντοτε, καὶ ὅτι ἡ ἀγρία ὁμότης τῶν παθῶν αὐτῶν τοὺς ἠνάγκασε νὰ τρέφονται

τοῦλάχιστον τυχαίως καὶ ἐπιτοπίως ἐκ τῆς σαρκὸς τῶν ὁμοίων τῶν.

Οὕτως ὁ καθηγητὴς *Schaaffkamen* δὲν διστάζει νὰ εἴπῃ· «Δὲν θαυμάζομεν πλέον ὁπόταν μᾶς παριστάνουν λαόν τινα παραδοθέντα εἰς τὴν ἀνθρωποφαγίαν. Δύναται τις νὰ εὕρῃ παρ' ὅλοις τοῖς λαοῖς τὰ ἔχνη τοῦ πρωτοτύπου τούτου βαρβαρισμοῦ· εἶναι, τρόπον τινά, ἀνάγκη εἰς τὴν ὁποίαν πάντες καθυπετάχθησαν.»

Ὁ Κάρολος *Vogt* εἶναι σαφέστερος ἐπὶ τοῦ σπουδαίου τούτου ἀντικειμένου. «Δὲν ὑπάρχει, λέγει, οὐδεμία φυλὴ, οὐδεὶς σπουδαῖος λαὸς, οὐδὲν σπουδαῖον σύμπλεγμα γεωγραφικὸν τῆς ἀνθρωπότητος παρὰ τῷ ὁποίῳ νὰ μὴ ὑπῆρχον ἄλλοτε ἡ ἀνθρωποφαγία καὶ αἱ ἀνθρωποθυσίαι. Μαῦροι, φαιοί, κίτρινοι ἢ λευκοί, οὐλότριχες ἢ λειότριχες, Εὐρωπαῖοι, Ἀσιανοί, Ἀφρικανοί, Ἀμερικανοί, κάτοικοι τῆς Αὐστραλίας καὶ Πολυνησίας, Ἄριοι, Σημίται καὶ Χαμίται — πάντες, ἄνευ ἐξαιρέσεως, ἐθυσίασαν καὶ κατέφαγαν τοὺς ὁμοίους αὐτῶν, τὰ δὲ ἐσχισμένα καὶ καταφαγωμένα ὅσῃ σαφῶς λαλοῦσιν ἐκεῖ ἐνθα αἱ ἱστορικαὶ καὶ γραπτὰ ἀποδείξεις ἐλλείπουσιν.»

Ἐτερος ἐκ τῶν ἡμετέρων σοφῶν, μακρὰν τοῦ νὰ παραδεχθῇ τὴν ἀρχὴν τοῦ I. I. Ρουσώ, ἰσχυρίζομένου ὅτι τὸ πᾶν εἶναι τέλειον ἐξερχόμενον ἐκ τῶν χειρῶν τῆς φύσεως, βλέπει ἐν τῷ ἀρχεγόνῳ καννιβαλισμῷ τὴν ἀπόδειξιν μεγάλης ἀτελείας. «Ὁ ἄνθρωπος, λέγει, καθ' ἣν στιγμὴν ἐξήρχετο ἐκ τῶν χειρῶν τῆς φύσεως, διὰ νὰ λαλήσωμεν τὴν γλῶσσαν τοῦ Ρουσώ, δὲν ἦτο ἀπολύτως λεπτολόγος ὡς πρὸς τὰ μέσα τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ, καὶ ἐὰν ἔτρωγε τὰ ζῶα ἅτινα ἐφόνευσε διὰ τοῦ κυνηγίου, ἐν τεμάχιον τῶν ὁμοίων του δὲν τὸν δυσηρέσει.»

Πλὴν ἐὰν τὸ μέσον τοῦτο τῆς διατηρήσεως δικαιολογεῖται ὡς ἐκ τῆς ἀνάγκης τῶν χρόνων καθ' οὗς ἦτο κοινῶς ἐν χρήσει, δὲν δύναται τις νὰ τὸ ἐπικαλεσθῇ ὡς πειστικὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀρχεγόνου ἀνθρωπότητος.

Μεγάλῃ πρόοδος, ἀπεναντίας, ἐπραγματοποιήθη, ἡ δὲ ἀνθρωπότης βαδίζει πρὸς

καλητέραν κατάστασιν, ἐν ᾧ χρόνῳ διὰ τῆς κατακτιήσεως τῶν κατοικιδίων ζώων ἐξασφαλίζει τὴν μέλλουσαν αὐτῶν ὑπαρξιν.

Τῶνόντι, μόλις λαὸς τις παραδίδεται εἰς τὴν γεωργίαν, μόλις κατέχει κατοικιδιά τινα ζῶα, ἀμέσως παύει τοῦ νὰ τρώγῃ ἀνθρωπίνην σάρκα. Ἀπόδειξις ἔστω οἱ κάτοικοι τῶν νήσων τῆς Ἑταιρείας, τῶν ὁποίων τὸ θαυμάσιον κλίμα καὶ ἡ δαψιλὴς βλάστησις θυμασίως συνήργησαν ἐπὶ τῆς μεταμορφώσεως ταύτης. Ἀπόδειξις ἄλλη μέγας ἀριθμὸς περιπλανωμένων καὶ ἀγρίων φυλῶν τοῦ Νέου κόσμου αἵτινες ἔζων ἐν τῇ μεγαλητέρᾳ βαρβαρότητι, τώρα δὲ εἶναι προσκεκολλημένοι εἰς τὴν ἐξοχὴν χάρις εἰς τοὺς μοναχοὺς οἵτινες ἐκτὸς τῆς χριστιανικῆς εἰρήνης ἔφερον εἰς αὐτοὺς τὰ κατοικίδια ζῶα καὶ τὰς πρώτας γνώσεις τῆς γεωργίας. Οἱ λαοὶ οὗτοι, οἵτινες ἄλλοτε ἦσαν καννιβαλοὶ, εἶδον τὰ ἥθη αὐτῶν μεταβαλλόμενα, ἡ δὲ ὑπαρξὶς τῶν ἄλλων κατέστη ἱερὰ δι' αὐτοὺς, ὡς ὀφείλει νὰ ᾔῃαι δι' ὅλα τὰ μέλη τῆς μεγάλης οἰκογενείας ἣτις ἐνομάζεται ἀνθρωπότης.

Οὕτω λ. γ. ἡ ἀνθρωποφαγία ὑπῆρχεν εἰσέτι τὸ 1854 εἰς κατάστασιν ἐθνικῆς θεσμοθεσίας εἰς τὰς νήσους Βιτί. Αἱ νῆσοι αὗται ἔχουσι λαμπρὸν κλίμα καὶ κατοικοῦνται ὑπὸ λαοῦ ὅστις καλλιεργεῖ τὸ ἔργον καὶ τὸ τάρο καὶ ὁ ὁποῖος ἠξέουρει νὰ κατασκευάζῃ ὑφάσματα καὶ ἀξιοθαύμαστα ἀργιλλόπλαστα σκεύη. Εἰς *Mbau*, πρωτεύουσαν τῆς νήσου καὶ διαμονὴν τοῦ βασιλέως Τουκαμβῶ, ἡ ἀνθρώπινος σὰρξ ἐπωλεῖτο δημοσίως, οἱ δὲ κλίθανοι καὶ αἱ χύτραι ἐντὸς τῶν ὁποίων ἔβραζον αὐτὴν δὲν κατεψυχραίνοντο ποτέ. Εἰς διάφορα μέρη τῆς νήσου ἔβλεπέ τις σφαγεῖα ἐνθα καθ' ἐκάστην, πρὸ πάντων δὲ τὰς ἐπισήμους τελετὰς, ἐθυσιάζοντο ἀνηλεῶς ἀνθρώπινα θύματα. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, κατὰ τὴν δραματικωτάτην διήγησιν τῶν *KK. Seeman* καὶ *Pritchard*, οἵτινες ὑπῆρξαν μάρτυρες αὐτόπται, ὁπόταν ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως γενόμενος ἔφηβος ἔμελλε νὰ περιβληθῇ τὸ μάρο ἔσφαζον πρὸς τριμὴν αὐτοῦ ἐκπτοντάδας κα-

ταδίκων καὶ αἰχμαλώτων οὓς ἐφύλαττον διὰ τὴν περίστασιν ταύτην.

Ἄ τ' αὖ πτώματα ἔπρεπε νὰ ᾔναι συσσωρευμένα ὥστε ν' ἀποτελοῦν μέγα σωρὸν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐρρίπτετο ζωντανός τις αἰχμαλώτος. Ὁ νέος μύστης, γυμνός μέχρι τοῦδε (ἐπειδὴ μόνον οἱ ἄνθρωποι φέρουσι ῥάκος ἐτχισμένου ὑφάσματος) ἀπεχωρίζετο ἐκ τῶν νεαρῶν αὐτοῦ συντρόφων, ἀνέβαινε τὸ πῆγμα τῶν πτωμάτων καὶ ἔγων τοὺς πόδας ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ ζώντος αἰχμαλώτου, ἐκίνει ξιρὸς τι ἢ ῥόπαλον ἐνῶ οἱ ἱερεῖς ἐπεκαλοῦντο ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν προστασίαν τῶν πνευμάτων καὶ παρεκάλουν αὐτὰς νὰ τὸν ἀναδείξωσι νικητὴν καθ' ὅλας τὰς μάχας. Τὸ πλῆθος συνείθιζε ν' ἀναμιγνύῃ εἰς τὰς εὐχὰς ταύτας τρομερὰς χειροκροτήσεις. Κατόπιν δύο θεοὶ τοῦ ἡγεμόνος ἀνέβαινον ἀλλεπαλλήλως ἐπὶ τοῦ σωροῦ τῶν θυμάτων. Οὗτοι εἶχον ἐντολὴν νὰ τὸν περιζώσουν διὰ τοῦ μάρου, ἐγγωρίου ὑφάσματος λευκοῦ ὡς τὴν χιόνα ἐξ ἧς ὀκτὼ δακτύλων πλάτους καὶ διακοσίων μέτρων μήκους, εἰς τρόπον ὥστε ἦτο καθ' ὁλοκληρίαν περιετυλιγμένος.»

Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας εἰσέτι ἡ σφαγίασις τῶν ἀνθρωπίνων θυμάτων ἐκτελεῖται εἰς Δαχομέη (κεντρικὴ Ἀφρικὴ) ἐπὶ μεγάλων διαστάσεων, καὶ αὐτὸς ὁ μονάρχης δὲν φοβεῖται νὰ βάλῃ τὰς βασιλικὰς αὐτοῦ χεῖρας εἰς τὸ αἷμα τῶν ὑπηκόων του ἢ τῶν αἰχμαλώτων τοὺς ὁποίους συλαμβάνει μεταξὺ τῶν ἐχθρῶν φυλῶν. Εἶναι δυνατόν νὰ καταχρασθῇ τις ἐπὶ τοσοῦτον τῆς ἀνωτάτης ἐξουσίας, περιφρονῶν οὕτω τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν δημιουργηθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ;

Παρὰ τοῖς ἀγρίοις λαοῖς, τὸ νὰ φονεύῃ τις ἕνα ἐχθρὸν ἢ νὰ τὸν ἐκθέτῃ εἰς τρομερὰς βασάνους, ἀκολούθως δὲ νὰ τρέφῃται ἐκ τῶν ἀσπαιρουσῶν αὐτοῦ σαρκῶν ἢ νὰ προσφέρῃ αὐτὰς ὡς ὁλοκαύτωμα εἰς τοὺς θεοὺς, εἶναι τὸ μόνον δραστήριον μέσον ὅπως ἐπικαλεσθῇ τὴν εὐνοίαν αὐτῶν ἢ καταπραΰνῃ τὴν ὀργὴν των. Εἶναι ἐπίσης ὁ βεβαιότερος τρόπος ὅπως ἐγκεντρίσῃ τὸ θάρρος, τὴν δύναμιν καὶ ὅλας τὰς ἠθικὰς ἢ διανοητικὰς

ιδιότητας τοῦ θύματος· ἐν ἐνὶ λόγῳ ὅπως ἐξισωθῇ μετ' αὐτοῦ.

Ἰδοὺ ἀκριβῶς ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐξηγεῖ τὰς πράξεις τοῦ κανιβαλισμοῦ καὶ τὰς αἰματηρὰς θυσίας αἵτινες ὑπάρχουσιν εἰσέτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας, οὐχὶ μόνον παρὰ τοῖς ἀγρίοις τῶν Πολυνησίων, ἀλλ' εἰσέτι παρὰ τοῖς λαοῖς οἵτινες ἐξῆλθον ἐκ τοῦ βαρβαρισμοῦ καὶ οἵτινες εὐρίσκονται εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Ἀγγλῶν τῶν ἀποκατεστημένων εἰς τὰς Ἰνδίας ἢ τῶν Ῥάλλων εἰς τὰς νήσους Μαρκεσίας καὶ εἰς αὐτὴν εἰσέτι τὴν Ἀλγερίαν.

Ὁ Βολταῖρος δικαίως ἐθαύμαζε διὰ τὴν γενικότητα τῶν σκληρῶν τούτων ἐθίμων. «Πῶς, ἔλεγεν, ἄνθρωποι κεχωρισμένοι διὰ τοσοῦτων μεγάλων ἀποστάσεων ἠδυνήθησαν νὰ ἐνωθῶσιν εἰς τόσον τρομερὰν συνήθειαν; Πρέπει νὰ πιστεύῃ τις ὅτι αὕτη δὲν ἀντίκειται τόσον εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ὅσον φαίνεται.»

Ὅσον θλιβερὰ καὶ ἄν φαίνεται ἡ ἐξομολόγησις αὕτη, πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν, ἐνώπιον ἀποδείξεων χορηγουμένων ὑπὸ τῆς παλαιοντολογίας, ὅτι ἡ τρομερὰ αὕτη ἔστι περὶ τῆς ὁποίας λαλεῖ ὁ Βολταῖρος ὑφίστατο ἄλλοτε καὶ ὅτι εἶναι μᾶλλον ἐξηπλωμένη ἢ ὅσον ἐφκντάζετο ὁ ἐξοχὸς συγγραφεύς.

Ἄς ἀναγνώσουν ἐν τῇ Ἑφημερίδι τῶν Ἀγγίων (Ἀυγούστου 1867) τὸ ἀξιωματικόν ἔργον τοῦ Κ. Βερθελεμὺ Σαιντιλέρ περὶ τῶν ἀνθρωπίνων θυσιῶν ἐν τῇ Ἰνδία καὶ θέλουν ἰδῇ τοὺς Κόρυθους ἀποκατεστημένους εἰς τὰ ὅρη τῆς Ὀρίσσης, τὸ γονιμώτερον μέρος τῆς χερσονήσου, καλλιεργοῦντας ἐπιμελῶς τὴν γῆν, συνάζοντας πλουσίαν συγκομιδὰς, καὶ ἐν τοσοῦτῳ κατακόπτοντας τὰ θύματα ἅτινα ἐπιμελῶς παχύνουσιν ὅπως διανέμωσι τὰς σάρκας εἰς τοὺς παρευρισκομένους καὶ προσφέρωσιν ἀκολούθως εἰς τὴν Βέραν, Θεὰν τῆς γῆς, ἀνθρωπίνους ἐκατόμβας τὰς ὁποίας μόνον πρὸς τὰς τῶν ἀρχαίων Μεξικανῶν δύναται τις νὰ παραβάλλῃ.

Τί εἶναι λοιπὸν, ἀναβοᾷ ἐπὶ τοῦ ἀν-

τικειμένου τούτου ὁ Κ. Βαρθελεμύ Σαιντι-
λέρ, αἱ φυλαὶ αὗται αἵτινες πράττουσι διὰ
τοῦ μονιμωτέρου τρόπου καὶ διὰ τοσοῦτων
μεγάλων διαστάσεων τοιαύτας σκληρὰς ὁ-
μότητας; Τί εἶναι πρὸ πάντων οἱ Ἀνδρῶν
οὗτοι οἵτινες θυσιάζουσιν ἀνθρώπινα ὄντα
εὐκολώτερον καὶ εἰς μεγαλήτερον ἀριθμὸν
παρ' ὅσα ζῶα οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ Ρω-
μαῖοι; Ἐνταῦθα ἡ λέξις ἐκατόμβη εἶναι
ἀνεπαρκὴς καὶ δὲν δηλαδὴ ὅλην τὴν πραγ-
ματικότητα. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν οἱ
ἐκατὸν βόες σπανίως ἐθυσιάζοντο, ἐν Ὀρίσ-
σῃ δὲ ἑκατοστὺες ἀνθρώπων θυσιάζονται. Ὁ
ρωμαϊκὸς λαὸς ἠδυνήθη εἰς τὰς ἐορτὰς
αὐτοῦ καὶ ὅπως ἱκανοποιήτῃ τὴν παρα-
φροσύνην τῶν μαιιοφόνων αὐτοῦ θεαμάτων,
νὰ θυσιάσῃ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ χιλιάδας μονο-
μάχους, ἐνίοτε δὲ νὰ φέρῃ καὶ τὴν χεῖρα
ἐπὶ ἀνθρωπίνων θυμάτων. Ἄλλοι λαοὶ
ἐξηυτελίσθησαν εἰς τὰ κακουργήματα ταῦ-
τα. Ἡ ἱερὰ ἐξέτασις, ἐν Ἰσπανίᾳ, ἤναψεν
ἀναρίθμητα πυρὰ μέχρι τοῦ 18 αἰῶνος.
Ἀλλὰ ποῦ νὰ εὔρῃ τις ἀνθρωποθυσίαις το-
σοῦτον κανονικὰς, τοσοῦτον παραλόγους;
Ποῦ νὰ εὔρῃ τις ἐγκλήματα διαπραχθέντα
μετὰ τοσαύτης ψυχρότητος ὑπὸ λαῶν διατε-
λούντων εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἡμετέρου πο-
λιτισμοῦ; Οἱ ἀνθρωποφάγοι εἶναι μᾶλλον
δεδικαιολογημένοι, δύνανται νὰ προβάλωσιν
ὡς πρόφασιν τὰς βασάνους τῆς πείνης καὶ
τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον τοῦ θανάτου τὸν ὃ
ποῖον δὲν δύναται τιν ν' ἀποφύγῃ εἰμὴ διὰ
τῶν αἱματηρῶν τούτων τροφῶν. Εἰς ποῖον
βαθμὸν τῆς ἀνθρωπότητος ὀφείλει τις νὰ
κατατάξῃ τοὺς Κόνδους; Ποῖον λαὸν δύναται
τις νὰ θεωρήσῃ ὑποδεέστερον αὐτῶν;

«Μεταξὺ τῶν ἐκπλήξεων ἃς μᾶς ἐπιφυ-
λάττει ἡ ἱστορία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους,
δύναται νὰ ὑπάρχῃ μᾶλλον ἀνήκουστος καὶ
θλιβερά; Αὐτὸς ὁ ἴδιος βασιλεὺς τοῦ Δαχο-
μέυ, ἐν τῇ προτέρᾳ καὶ βαρβαροτέρᾳ ἐπαρ-
χίᾳ τῆς Ἀφρικῆς, εἶναι ὑποδεέστερος τῶν
μουσικῶν τῆς Γουνεσόρτης, τῆς Βοάδης καὶ
τῆς Ζίννα-Κενεδύ; Ὅποια προβλήματα διὰ
τὴν φιλοσοφίαν τῆς ἱστορίας! Τί εἶναι ὁ ἄν-
θρωπος θεωρούμενος ἐν τῇ ἀμάρᾳ ταύτῃ

τοῦ αἵματος καὶ τοῦ βορβόρου!»

Χάρις εἰς τὴν ἄκραν δραστηριότητα τοῦ
ταγματάρχου Ἰωάννου Κάμπελ καὶ τοῦ ὑπο-
λοχαγοῦ Μακφερσὴν, οἱ ἄγριοι κάτοικοι τῶν
ὄρεων τῆς Ὀρίσσης παρητήθησαν, ὡς λέγου-
σιν, οὐχὶ ἄνευ κόπου τῶν αἱματηρῶν αὐτῶν
θυσιῶν. Πλὴν τὰ ἀφέλη παράπονα, ἕτινα
ἐξέθετον ἐνώπιον τῶν ἀντιπροσώπων τῆς
Ἀγγλίας καὶ τὸ εἶδος τῆς εὐθύνης ἦν οἱ νέοι
αὐτῶν κύριοι ἀνελάμβανον, ἐν περιπτώσει
καθ' ἣν ἡ Θεὰ Βέρα δυσηρεστημένη ἤθελεν
ἀποσύρει ἐκ τῶν λαῶν τῆς Κονδιστάνης τὴν
προστασίαν αὐτῆς, ἀποδεικνύουσι πόσον μα-
κρὰ ἔξις εἶχε ριζοβολήσει μεταξὺ αὐτῶν
τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀνθρωποφαγίας, καὶ πό-
σον ἡ δεισιδαιμονία εἶχεν ἐνισχύσει αὐτήν.

Αἱ μοιραὶ αὗται εἶναι λίαν χαρακτηριστι-
καί· ἀποδεικνύουσι μετὰ πόσης εὐκολίας ἀ-
πονεκροῦται καὶ διαστρέφεται ἡ ἀνθρωπίνη
συνείδησις, ὁπότεν ἡ δεισιδαιμονία καὶ τὸ
συμφέρον ὑπαγορεύουν τὴν εὐκόλως πειστι-
κὴν γλῶσσαν αὐτῶν.

Ἐνώπιον τῶν γεγονότων τούτων, δυστυ-
χῶς λίαν αὐθεντικῶν, ἐνώπιον ὁστέων ἡμι-
κεκαυμένων γυναικῶν καὶ τέκνων, ἀνακαλυ-
φθέντων ἐν Βελγικῇ καὶ ἐν Γαλλίᾳ, ἐνώπιον
ἀνθρωπίνων ὁστέων ἐσχισμένων διὰ τοῦ αὐ-
τοῦ τρόπου καθὼς τῶν ζώων, εἶναι πα-
ράλογον νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι οἱ λαοὶ οἵ-
τινες κατώκουν τὴν Εὐρώπην πρὶν τῆς με-
ταλλουργικῆς ἐποχῆς ἦσαν ἐνίοτε καννίβαλοι
θυσιάζοντες ἀνθρώπινα θύματα ἐπὶ τῶν πά-
φων τῶν ἀρχηγῶν ἢ ἐπὶ τῶν βωμῶν τῶν
θεῶν των; Ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ, ὁ βίαιος αὐ-
τῶν χαρακτήρ ἀρκούντως ἀποδεικνύεται ἐκ
τῶν γυναικείων κρανίων, φερόντων βαρεῖας
πληγὰς, τὰ ὅποια ὁ κ. Δουδοβίκος Λαρτέ,
ἄξιος υἱὸς ἐξόχου παλαιοντολόγου, παρετή-
ρησεν εἰς Κρὸ Μανιάν, ἐν τῷ σπηλαίῳ τοῦ
Δουρουτί καὶ εἰς τὰ πέριξ τοῦ Πώ.

Δὲν δυνάμεθα νὰ περάνωμεν τὰς σκέψεις
ταύτας ἐπὶ τῆς ἀνθρωποφαγίας καὶ τῶν ἀν-
θρωπίνων θυσιῶν, χωρὶς ν' ἀναφέρωμεν ἐν
παρόδῳ καὶ συνοπτικῶς τῷ τρόπῳ τὰς ιδέας
ἃς ἐξέφρασεν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου,
κατὰ τὴν τελευταίαν προϊστορικὴν σύνοδον

τὴν συνελθοῦσαν εἰς Κωλωνίαν, εἰς ἐκ τῶν περιφημοτέρων ἀντιπροσώπων τῆς ἐλβετικῆς ἐπιστήμης.

Ὁρμώμενος ἐκ τῆς ἀρχῆς ὅτι αἱ ἀρχαῖαι θρησκείαι τῶν εἰδωλολατρῶν ἦσαν ἀπόρροια τοῦ φόβου καὶ τῆς ἀμαθείας, ὁ Κάρολος Vogt βλέπει ἐν τῇ ἀνθρωποφαγίᾳ καὶ τοῖς ἀνθρωποθυσίαις, αἵτινες εἰσὶν ἡ λογικὴ συνέπεια αὐτῶν, συμβάν τι γενικὸν καὶ ἀκολούθως ἀναγκαῖον φάσιν ἐν τῇ ἀναπτύξει τοῦ πολιτισμοῦ, δηλαδὴ σημεῖον βαθμοῦ τινος σχετικῶς ὑψηλοῦ τοῦ αὐτοῦ πολιτισμοῦ. Ἄγνωστος παρὰ τοῖς προϊστορικοῖς ἡμῶν προγόνους ἐν τῇ ἡλικίᾳ τοῦ ταρανδοῦ καὶ τῶν ὀρυκτῶν ἐλεφάντων, ὁ καννιβαλισμὸς καταντᾷ συνεχὲς περὶ τὸ τέλος τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς. Ἐκ τῆς ἐποχῆς ταύτης εὐρίσκει τις παντοῦ ἀναμφιβόλους ἀποδείξεις· τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ διὰ τὰς ἀνθρωποθυσίας αἱ ὁποῖαι ἦσαν τότε τόσον κοιναὶ ὅσον ὑπῆρξαν ἔκτοτε παρὰ λαοῖς μᾶλλον πολιτισμένοις (Ἑβραίοις, Αἰγυπτίοις, Ἕλλησι, Ῥωμαίοις, Γαλάταις) καὶ εἰς τὰς ἡμέρας ἡμῶν παρὰ λαοῖς οἵτινες δὲν ἐξῆλθον εἰσέτι ἐκ τῆς καταστάσεως τοῦ βαρβαρισμοῦ.

Ἀλλὰ ποῖα τὰ αἷτια καὶ ποῖος ὁ σκοπὸς τῶν σκληρῶν τούτων συνηθειῶν;

Φύσει καρποφάγος ὡς τὰ ζῶα καὶ μάλιστα ἐντομοφάγος ὡς τοὺς νεωτέρους τετράχειρας, ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔγεινε παμφάγος εἰμὴ εἰς κατάστασιν σχετικῶς προωδευμένην· κατ' ἀρχὰς ἦτο μάλιστα ὀλιγώτερον ἀνθρωποφάγος.

Ἡ πείνα, ἡ ἐπιθυμία τῆς ἐκδικήσεως, πρὸ πάντων ἡ δεισιδαιμονία, τοιαῦται εἶναι αἱ πραγματικαὶ πηγαὶ τῆς ἀνθρωποφαγίας.

Ὁ ἄγριος καννίβαλος φαντάζεται ὅτι ἡ ψυχὴ καὶ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα σχηματίζουσιν ἀχώριστόν τι σύνολον, διαρκούσης τῆς ζωῆς καὶ μετὰ θάνατον. Ἐκαστον μέρος τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου καὶ αὐτῶν τῶν ζώων ἔχει ἰδίαν λειτουργίαν καὶ ἰδίαν ιδιότητα.

Οὕτως, ἡ καρδία εἶναι ἡ ἑδρα τοῦ θάρρους καὶ τῆς πολεμικῆς ἀνδρίας. Ἐν τῷ ὀφθαλμῷ διαμένει ἡ ὀξυδέρκεια, καθὼς εἰς

τὰ γεννητικὰ μόρια ἡ ἀνδρότης, εἰς δὲ τὸ αἷμα ἡ ζωὴ. Ἡ σὰρξ τῆς ἐλαφροῦ δίδει τὴν ταχύτητα, ἡ δὲ τοῦ βονάσου ἑκτακτον δύναμιν.

Αἱ συμφυεῖς αὗται ιδιότητες μερῶν τινῶν τοῦ σώματος δύνανται λοιπὸν νὰ μεταφερθῶσιν εἰς ἐκεῖνον ὅστις τρέφεται ἐκ τῶν ἰδίων αὐτῶν μερῶν, δηλαδὴ τὰς ἀπορροφᾷ, τὰς συγχωνεύει. Πρὸ πάντων δὲ, κατὰ τρώγων τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐκδικήσεώς του, τρώγων τὸν ἐχθρὸν φονευθέντα ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ὁ νικητὴς ἐξομοιοῦται ὁλοτελῶς πρὸς τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ νικηθέντος.

Τὸ νὰ τρώγῃ τις ἀνθρωπίνην σάρκα καθίσταται λοιπὸν φυσικῶς προνόμιον ἐξαιρετικῶν ἀνῆκον εἰς τοὺς δυνατωτέρους πολεμιστὰς, εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς φυλῆς. Ἐπειδὴ δὲ παρὰ τοῖς ἀγρίοις λαοῖς οἱ θεοὶ δὲν εἶναι ἄλλο εἰμὴ οἱ ἀνώτατοι ἀρχηγοὶ, καταντοῦν βαθμηδὸν καὶ λογικῶς νὰ προσφέρουν εἰς αὐτὸν πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ σύρῃ τὴν εὐνοϊαν αὐτῶν ἢ νὰ καταπραΰνῃ τὴν ὀργὴν των.

Ἐκ τούτου αἱ ἀνθρωποθυσίαι, ἡ σφαγίαις τῶν παρθένων, τῶν αἰχμαλώτων, τῶν τέκνων, τῶν δούλων, καὶ ἐπειδὴ παρὰ τῇ ιδέᾳ τῆς θυσίας ἐνοῦται συχνάκις καὶ τῆς ἐξιλεώσεως, τὸ ἐκλεχθὲν θῦμα ὀφείλει νὰ ᾔῃ μᾶλλον τέλειον καὶ πολύτιμον, ὅσον τὸ πρὸς ἐξιλέωσιν κακούργημα εἶναι μεγαλύτερον.

(Ἐκ τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐπιθεωρήσεως).
Κ.

ΜΥΣ Ο ΑΡΟΥΡΑΙΟΣ.

Διάφοροι τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ποιοῦσι μνείαν περὶ τοῦ γεωρύχου τούτου ζώου, ὅπερ καλοῦσι καὶ σκάλοπα, ἀσπάλακα, κτλ. νῦν δὲ οἱ ζωολόγοι τέσσαρα εἶδη ἀρουραίων μυῶν ἀναφέρουσι· τοὺς ἀσπάλακας, τοὺς κορυδολούρους, τοὺς σκάλοπους καὶ τοὺς χρυσοχλώρους· ἐνταῦθα δ' ὁ λόγος περὶ τοῦ πρώτου, ὅστις εἶναι γνωστότερος